

FOREX İŞLEMLERİ, SİSTEMİN İŞLEYİŞİ ve BU İŞLEMLERİN GİDER VERGİLERİ KANUNU (B.S.M.V) KARŞISINDAKİ DURUMU

FOREX TRANSACTIONS, THE OPERATION OF THE SYSTEM AND
THE STATE OF THESE TRANSACTIONS AGAINST EXPENSE
TAXES LAW (BITT)

Ramazan TAŞKIN*

ÖZ

Forex piyasası, teknolojik gelişmeler ve hızlı internet erişiminin kolaylaşması ile yavaş yavaş geniş kitlelere yayılmaya başlamış ve günümüzde işlem hacmi milyar dolarlara ulaşmıştır. Bu genişleme ve işlem hacmindeki yoğunlukla birlikte dikkatler bu piyasanın denetimine ve piyasada gerçekleşen işlemlerin vergi karşısındaki durumuna yönelmiştir. Ülkemizde forex işlemleri yasal olarak yetkili aracı kurumlar vasıtasıyla yerine getirilmekte olup, bu kurumların yasal mevzuat yetersizliğinin bulunduğu algısı ile ya bu işlemleri Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) beyannamesi vermeyerek ya da kar/zarar mahsubu sonrası lehe kalan işlem tutarlarını beyan etmek suretiyle BSMV kaybına yol açtığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Forex, BSMV, Aracı Kurum, Kaldıraçlı İşlemler, Gider Vergileri Kanunu
Jel Sınıflandırması Kodları: G15, H20.

ABSTRACT

Today, forex market has reached mass users as a result of technological developments and fast access to the Internet, and its volume has exceeded billions of US dollars. After this expansion, great consideration has been given to the audit of the market and the state of transactions made in the market against tax laws. Forex transactions are made in our country by legally authorised intermediaries. These intermediaries, nevertheless, consider that there are loopholes in the law. As a result, they either do not submit their necessary tax returns of Bank and Insurance Transactions Tax (BITT) at all, or they prefer offsetting all the profitable and loss transactions with each other, ending up with an only small net amount which is then subject to BITT.

Keywords: Forex, BITT, intermediary, leveraged transactions, expense taxes law

JEL Classification Codes: G15, H20.

* Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, ramazan.taskin@vdk.gov.tr, ORC-ID: 0000-0002-7680-2363.

Taşkın, R. (Ağustos 2019). Forex İşlemleri, Sistemin İşleyişi ve Bu İşlemlerin Gider Vergileri Kanunu (B.S.M.V) Karşısındaki Durumu, *Vergi Raporu*, 239, (58-65).

GİRİŞ

İngilizce “foreign exchange” kelimelerinin kısaltması olarak dilimize yerleşen **Forex**, döviz ve emtia ticaretinde; bir ülkenin para birimi ile başka bir ülkenin para birimi arasındaki değişim oranından faydalanılarak yapılan kaldıraçlı alım-satım işlemleri olarak tanımlanmaktadır. Global piyasadaki bu tür işlemlerin, hacimlerinin milyar dolarları bulması ve spekülatif hareketler meydana getirme potansiyeline sahip olması nedeniyle bazı gelişen ülke ekonomilerine zarar verebildiği bir gerçekliktir. Bu realite ülkeleri kaldıraç oranları ve teminat tutarlarına kısıtlama, faiz ve vergi oranlarında ayarlamalar gibi çeşitli önlemler almaya itmektedir. Bu piyasada işlemler aracı kurumlar vasıtasıyla yerine getirilmekte olup, aracı kurumların bu kapsamda elde ettiği kazançlar kurumlar vergisine ve lehine aldığı paralar da Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisine (BSMV) tabi bulunmaktadır. Bu piyasada gerçekleşen işlemlerin vergisel durumlarında farklı algılamaların bulunduğu aşikar olup bu yazımızda forex işlemlerinin özellikle Gider Vergileri Kanunu ve aracı kurumlar yönünden değerlendirilmesi ele alınmıştır.

1- FOREX İŞLEMLERİ ve SİSTEMİN İŞLEYİŞİ

Forex, ülkenin para birimi ile başka bir ülkenin para birimi arasındaki değişim oranından faydalanılarak, döviz ticaretinin yapıldığı uluslararası piyasaların tamamını ifade etmekte olup, forex piyasası yatırımcılarına kaldıraçlı işlem yapma imkânı sunan dünyanın en büyük pazarlarından birisidir. Bu piyasada döviz takasının yanı sıra altın, gümüş, petrol, kahve, buğday gibi yüzlerce üründe hafta içi 5/24 işlem yapılabilir. Forex piyasasında, istediğiniz bir aracı kurumdan hesap açıp ve ardından yatırdığınız teminatla internetin olduğu her yerde, bilgisayar, tablet ya da cep telefonundan işlem yapılabilir. Bu piyasanın borsadan farkı çift yönlü işlem yapılabilmesidir. Yani bir ürünün hem değer kazanma-

sından hem de değer kaybetmesinden kâr sağlanabilmektedir.

Bu piyasa ile ilgili yasal düzenlemeler 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ve “Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ” de yer almaktadır.

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun (SPK) 3. Maddesinde;

“...
ş) Sermaye piyasası araçları: Menkul kıymetler ve türev araçlar ile yatırım sözleşmeleri de dahil olmak üzere Kurulca bu kapsamda olduğu belirlenen diğer sermaye piyasası araçlarını,
...
u) Türev araçlar: Aşağıda sayılan veya Kurulca bu kapsamda olduğu belirlenen diğer türev araçları:

- 1) Menkul kıymetleri satın alma veya satma veya birbirleri ile değiştirme hakkı veren türev araçları,
- 2) Değeri, bir menkul kıymet fiyatına veya getirisine; bir döviz fiyatına veya fiyat değişikliğine; faiz oranına veya orandaki değişikliğe; bir kıymetli maden veya kıymetli taş fiyatına veya fiyat değişikliğine; bir mal fiyatına veya fiyat değişikliğine; Kurulca uygun görülen kurumlarca yayınlanan istatistiklere veya bunlardaki değişikliğe; kredi riski transferi sağlayan, enerji fiyatları ve iklim değişkenleri gibi ölçüm değerleri olan ve bu sayılanlardan oluşturulan bir endeks seviyesine veya seviyedeki değişikliğe bağlı olan türev araçları, bu araçların türevlerini ve sayılan dayanak varlıkları birbirleri ile değiştirme hakkı veren türevleri,
- 3) Döviz ve kıymetli madenler ile Kurulca belirlenecek diğer varlıklar üzerine yapılacak kaldıraçlı işlemleri,

“...
İfade eder”

hükmü yer almaktadır.

Yine aynı kanunun 99' uncu maddesinde “Kuruldan izin alınmaksızın kitle fonlama platformları aracılığıyla halktan para toplandığına veya Türkiye’de yerleşik kişilere yönelik olarak internet aracılığıyla yurt dışında kaldıraçlı işlem ve kaldıraçlı işlemlerle aynı hükümlere tabi olduğu belirlenen türev araç işlemleri yaptırıldığına ilişkin bilgi edinilmesi halinde, Kurulun başvurusu üzerine Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, ilgili internet sitesine erişimi engeller” hükmü yer almaktadır.

Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğinde, kaldıraçlı alım satım işlemi; “Yatırılan teminat tutarı karşılığında her türlü döviz, mal, kıymetli maden ve Kurulca belirlenecek diğer varlıkların kaldıraçlı olarak elektronik ortamda alım satımı işlemleri”, kaldıraç oranı; “İşlem yapmak için yatırılan teminat tutarı karşılığında alınan pozisyon tutarını gösteren oran” şeklinde tanımlanmıştır. Bu Tebliğe göre, müşterilerden gelen emirlerin doğrudan kabul edilmesi ve/veya gerçekleştirilmesi, ancak Sermaye Piyasası Kurulu’ndan yetki belgesi alan aracı kurumlar tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Kaldıraç oranı, yatırımcıya teminatının kaç katı tutarına kadar işlem yapabileceğini, yani yatırımcının işlem yapabileceği en yüksek rakamı göstermektedir. Tebliğde, kaldıraçlı alım satım işlerine konu edilebilecek varlıkların fiziki alım satımı ve borsalarda ve borsalar dışında gerçekleştirilen her türlü vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile türev araç işlemleri bu tebliğ kapsamında değildir denilmek suretiyle bu piyasanın normal kambiyo yani fiziki döviz alım satım işlemlerini kapsamadığını sadece elektronik yani sanal ortamda yapılan döviz alım satım işlerini kapsadığını belirtilmektedir.

Forex işlemlerine ilişkin SPK regülasyonunun başladığı 2013 yılında kaldıraç oranı tüm hesaplar için 100:1 belirlenmiştir. 2016 yılı başla-

rında Tebliğde yapılan değişiklikle pozisyonun ilk açıldığı sırada uygulanacak kaldıraç oranı maksimum 10:1 (%10) olarak değiştirilmiş ve Kaldıraçlı işlem gerçekleştirebilmek için başlangıç teminat tutarı olarak asgari 50 bin TL veya muadili döviz tutarı olarak belirlenmiştir. Geçici madde ile de önceki işlemlerin mevcut düzenlemelere paralel hale getirilmesi için yatırımlara 45 günlük süre verilmiştir. Bu süre içerisinde uyum sağlamayan pozisyonların aracı kurum tarafından kapatılması zorunluluk haline getirilmiştir. Bu piyasalarda yapılan ani değişiklik ve verilen sürenin çok kısa olması durumu birçok yatırımcının pozisyonlarını zarar ile kapatmasına neden olmuş ve birçok yatırımcı tarafından ihtilaf konusu yapılmıştır.

Forex piyasasında gerçekleşen işlemlere ilişkin basit bir örnek vermek gerekirse; kaldıraç oranının 1’e 100 olduğu (100:1), teminat yani giriş tutarının olmadığı, 1 USD’ nin 5 TL olduğu ve yatırımcının elinde 5.000 TL olduğu bir piyasada yatırım kuruluşu yatırımcısına 5.000 TL karşılığında bu tutarın 100 katı olan (5.000*100= 500.000 TL) 500.000 TL’ lik işlem yaptırmaya imkânı sunmuş olmaktadır. Yani 500.000 TL ile 100.000 USD almış gibi işlem yapılabilmektedir. Daha anlaşılır bir ifade ile forex piyasası yatırımcısına -bu örnek özelinde- 5.000 TL’ lik bir varlık ile 500.000 TL’ lik USD almış gibi kar veya zarar etme imkanı sunan bir sistemdir. Kaldıraç olmadığı bir kambiyo işleminde 5.000 TL ile 1000 USD alabileceksen USD’ nin değer kazanması sonucu örneğin 1 USD 5,5 olması durumunda 1000 USD, 5.50 TL olacak ve bu işlemde 500 TL kazanılmış olacaktır. Forex piyasasında ise 100.000 USD alıp doların 5,50 olması durumunda 50.000 TL kazanç elde edilebilecektir.

Çift yönlü işlemlere örnek verecek olursak elinizde Euro olmadığı halde Euro’nun Türk Lirası karşısında değer kaybedeceğini düşündüğünüzde “Euro sat” emriyle, yeteri bir seviyeden geri değer kazanacağını düşündüğünüzde “Euro al”

emriyle Euro düştüğünde ve değer kazandığında çift yönlü kar elde edilebilen bir piyasadır. Burada önemli olan husus işlem yapılacak para biriminin diğer para birimi karşısındaki yönünü doğru bir şekilde öngörmektir.

2- ARACI KURUMLARIN FOREX İŞLEMLERİNDEKİ İŞLEVİ ve GİDER VERGİLERİ YÖNÜNDEN VERGİSEL DURUMU

Yazımızın bir önceki bölümünde belirtildiği üzere forex işlemleri aracı kurumlar vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Bu kurumlar forex işlemlerini, Sermaye Piyasası Kurulunun vermiş olduğu yetki belgesi ile yapmaktadırlar. Kaldıraçlı alım satım (Forex) işlemlerinde yatırımcılar öncelikle deneme hesabı sürecini tamladıktan sonra minimum 6 işgünü ve 50 işlem yaptıktan sonra gerçek hesabı açılarak Sermaye Piyasası Kurulunun belirlemiş olduğu 50,000 TL veya muadili döviz cinsini şirketlerdeki hesaba teminat olarak havale ya da eft yoluyla gönderip işlem platformunda işlem yapmaya başlayabilmektedir. Gönderilen teminata göre 1/10 kaldıraç baz alınarak lot miktarını ayarlayıp herhangi bir pariteden alış yada satış pozisyonu açılabilir. Müşterilerin yatırmış oldukları teminatları ve gün içerisindeki işlemleri sonucunda oluşan kar veya zar neticesindeki varlıkları T+1 günü takasbank nezdindeki müşteri teminat hesaplarına aktarmak zorundadırlar.

Forex işlemleri "kayıp kazancın riskinin dağıtılması" açısından 3 farklı şekilde yapılmaktadır.

1-) Yurt içinde yerleşik Kurum müşterinin yaptığı işlemlerin tamamını "b book" yapar yani kurum müşterinin açtığı pozisyonun sonucuna göğüs gerer. Müşteri ne kadar kaybederse kurum o kadar kazanır ya da müşteri ne kadar kazanırsa kurum o kadar kaybeder. Kurum açısından kayıp kazanç oranı yüksek olmakla birlikte risklidir.

2-) Yurt içinde yerleşik Kurum müşterinin yaptığı işlemlerin tamamını "b book" yapar ancak elinde olan kendi portföyünü (şirket kaynaklarından elde olan nakitini) müşteri işlemlerinden bağımsız olarak "hedge" eder. Kurum kendi portföyünü müşterinin almış olduğu pozisyondan bağımsız olarak hedge eder. Ay sonunda Kurum tarafından elde edilen gelir, toplam müşteri kayıp kazancından oluşan bakiye ve kurumun kendi kaynaklarının hedge edilmesinden oluşan kayıp kazancın netleştirilmesi ile oluşur.

3-) Yurt içinde yerleşik Kurum müşterilerinin yaptığı işlemlerin tamamı bire bir "hedge" edilir. Burada yapılan hedge işlemi "b" de açıklanan portföy yönetimi şeklindeki "hedge" işleminden farklıdır.

Müşteri kurumda ne pozisyon alırsa aldığı pozisyonun aynısı anlık olarak yurtdışında kurumun çalıştığı yerleşik kurumda "hedge" edilir.

Genel olarak aracı kurumlar 3 bendi kapsamında riske girmeden komisyon karşılığında çalışan kurumlardır. Bu kurumların elde ettiği kazanç, doğal olarak kurum kazancı olarak kurumlar vergisine tabi olduğu açıktır. Ancak 6802 sayılı Gider vergileri Kanunu kapsamında alınan Banka Muameleleri Vergisi noktasında aracı kurumlar nezdinde tereddütler hasıl olduğu, bir çok aracı kurumun ihtirazi kayıtla BSMV beyannamelerini vererek daha sonra yargı yoluna başvurdıkları gözlenmektedir.

Forex işlemlerinde BSMV matrahının, müşterilerin yapmış oldukları kaldıraçlı alım satım işlemler neticesinde oluşan kar zarar ve komisyon gelir/giderleri ve yurtdışı likidite sağlayıcı firma ile yapılan bu kapsamdaki işlemlerin kar zarar ve komisyon gelir giderlerinin netleştirilmesi ile elde edilen gelire göre belirlenmesi gerektiği şeklinde yorumlanmakta ve beyannameler bu şekilde verilmektedir.

6802 sayılı Gider Vergileri Kanununun 28' inci maddesinin ikinci fıkrasında; "Bankerlerin yapmış oldukları banka muamele ve hizmetleri dolayısıyla kendi lehlerine her ne nam ile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar (kendileri veya başkaları hesabına menkul kıymet alıp satmayı, alım - satıma tavassut etmeyi veya alıp sattıkları menkul kıymet karşılığı borçları ödemeyi taahhüt etmeyi meslek haline getirenlerin bu faaliyetleri dolayısıyla lehlerine kalan paralar ile mevduat faizi vermek veya sair adlarla faiz ve benzeri menfaatler sağlamak üzere devamlı olarak para toplama işiyle uğraşanların topladıkları paralara sağladıkları gelir ve menfaatler üzerinden komisyon, ücret, hizmet karşılığı gibi adlarla aldıkları paralar dahil) da banka muameleleri vergisine tabidir." hükmü, aynı maddenin 6009 sayılı Kanunun 1'inci maddesiyle değişik üçüncü fıkrasında, "90 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameye göre ikraz işleriyle uğraşanlarla ikinci fıkrada belirtilen muamele ve hizmetlerden herhangi birini esas iştigal konusu olarak yapanlar bu Kanunun uygulanmasında banker sayılırlar." hükmü yer almaktadır. Aynı Kanun'un 30'uncu maddesinde BSMV' yi banka, banker ve sigorta şirketlerinin ödeyeceği, 31' inci maddesinde ise, vergi matrahının 28' inci maddede yazılı paraların tutarı olduğu, kambiyo alım ve satım muamelelerinde kambiyo satışlarının tutarının vergiye matrah olacağı, Vergi matrahından gider ve vergi adı altında indirim yapılamayacağı hükme bağlanmıştır.

Konuya ilişkin 19.01.2012 tarihli ve 28178 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 89 seri No.lu Gider Vergileri Genel Tebliğinin "A-Yasal Mevzuat" başlıklı bölümünde, "... BSMV de vergiyi doğuran olayın meydana gelmesi için bir muamele yapılması ve bu muamele sonucu lehe para kalması şartlarının birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir. Dolayısıyla BSMV' de her işlem tek başına bağımsız olarak dikkate alınmakta

ve o işlem sonucu lehe alınan para vergilendirilmektedir. Diğer bir deyişle, bir işlem neticesinde gelir elde edilmemişse (lehe para kalmamışsa) BSMV' ye tabi bir matrah da bulunmamaktadır. Bunun doğal sonucu olarak, BSMV' ye tabi her işlem tek başına ele alınmakta, işlem sonucunda lehe para kalmışsa BSMV doğmakta, kalmamışsa veya zarar edilmişse doğmamaktadır. Vergilemede işlem esas alındığından, vergiye tabi matrah bulunurken, bir işlemde elde edilen gelirden, başka bir işlemde elde edilen zarar düşülememektedir. Bu durumun, işlemde elde edilen gelirin hesabında, işlem maliyetlerinin dikkate alınmasına engel olmadığı tabiidir." açıklamaları yer almakta olup Tebliğin "F- Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerinin Vergilendirilmesi" başlıklı bölümünde ise,

- İlgili kanunlarla yetkilendirilmek veya izin verilmek suretiyle 6802 sayılı Kanunun 28'inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işlemleri esas iştigal konusu olarak yapan ve banker kapsamında BSMV mükellefi olanların foreks işlemleri dolayısıyla lehe aldıkları paralar ile
- Yetkili kuruluşlar banker kapsamında BSMV mükellefi olduğundan bunların kendileri veya başkaları hesabına yaptıkları foreks işlemleri dolayısıyla lehlerine aldıkları paraların,

6802 sayılı Kanunun 28'inci maddesi uyarınca BSMV'ye tabi olduğu açıklanmıştır.

Örnek: (A) Bankası A.Ş. foreks piyasasında işlem yapmak için (B) yetkili kuruluşuna 10.000 avro teminat yatırmış ve elektronik işlem platformu üzerinden 1 avro=1,3313 dolar kurundan 1.000.000 avroluk alım emri vermiştir.

Yatırılan teminat : 10.000 Avro

Kaldıraç oranı : 1/100

(A) Bankası dolar alış kuru :1,80 TL

(B) yetkili kuruluşu da müşterisi olan (A) Bankasından gelen alım emri üzerine 1 avro=

1,3312 dolar kurundan likidite sağlayıcısına 1.000.000 avroluk alım emri vermiş, aynı anda 1 avro = 1,3313 dolar kurundan bu tutarı müşteri-sine satmıştır.

(A) Bankası A.Ş. bir müddet sonra yetkili ku-ruluşa 1 avro= 1,3318 dolar kurundan 1.000.000 avroluk satım emri vermiştir.

(A) Bankası A.Ş. bu işlem dolayısıyla 500 dolar $[(1,3318-1,3313) \times 10.000 \times 100]$ lehe para aldığından, bu tutarın Bankanın alış kuru üzerin-den TL'ye çevrilmesi neticesinde bulunan 900 TL üzerinden %5 oranında BSMV hesaplayacaktır.

Diğer taraftan, bu faaliyetleri esas iştiğal ko-nusu olarak yapan ve banker kapsamında BSMV mükellefi olan (B) yetkili kuruluşunun aracılık fa-aliyeti nedeniyle lehine aldığı paralar da BSMV' ye tabi tutulacaktır.

(B) yetkili kuruluşu tarafından döviz satış işlemleri fiziki teslimatlı olmaması nedeniyle kambiyo işlemi kapsamında değerlendirilme-yecek ve bu işlem sonucunda yetkili kuruluş tarafından lehe alınan 100 doların (1.331.300-1.331.200) TL karşılığı üzerinden %5 oranında BSMV hesaplanacaktır. Yetkili kuruluşun yabancı paraya ilişkin kendi işlemleri nedeniyle uygula-dığı bir döviz kuru olmaması durumunda, işlem tarihinden önceki güne ilişkin Merkez Bankası döviz alış kurunun esas alınacağı tabiidir.

Ancak, foreks işlemi yapmaya yetkili kuru-luş (B) ile likidite sağlayıcı kuruluş arasındaki sonlandırma aşamasının (A) Bankasının 1 avro= 1,3318 dolar olan satış fiyatından gerçekleştirilmesi durumunda, (B) yetkili kuruluşunun bu işleminden herhangi bir aracılık olmayacağı için BSMV hesaplanmayacaktır.

Yetkili kuruluş, (A) Bankasından gelen 1 av-ro= 1,3318 dolar kurundan 1.000.000 avroluk satım emri üzerine likidite sağlayıcıya 1 avro= 1,3319 dolar kurundan 1.000.000 avroluk satım emri vermesi durumunda, (B) yetkili kuruluşun aracılık faaliyeti nedeniyle lehe aldığı 100 doların

(=1.331.900-1.331.800) TL karşılığı üzerinden %5 oranında BSMV hesaplanacaktır.

İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 17/03/2014 tarih 39044742-BSMV-580 sayılı özelgesinde özetle; foreks işlemlerini esas iş-tigal konusu olarak yapan yetkili kuruluşların banker kapsamında BSMV mükellefi olduğu, pi-yasa yapıcılığı faaliyetini yürüten aracı şirketlerin foreks işlemleri dolayısıyla lehe aldığı paraların BSMV' nin matrahını oluşturduğu, BSMV uygula-masında her işlemin tek başına bağımsız olarak dikkate alınıp o işlem sonucu lehe alınan paranın vergilendirilmesinin esas olduğu, dolayısıyla ver-giye tabi matrah hesaplanırken bir işlemden elde edilen gelirden, başka bir işlemden elde edilen zararın düşülemeyeceği belirtilmiştir.

BSMV mükellefleri tarafından Türkiye'de ku-rulu borsalarda yapılacak kaldıraçlı alım satım işlemleri, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri mahiyetinde olmadığından, 6802 sayılı Kanunun 29' uncu maddesinin (p) bendi kapsamında de-ğerlendirilmeleri mümkün bulunmamaktadır. Bu durumda, Türkiye'de kurulu borsalarda yapılan foreks işlemleri dolayısıyla lehe alınan paraların tamamı %5 oranında BSMV' ye tabi tutulacaktır" "Yabancı para üzerinden yapılmış olan muamele-lere müteallik vergi matrahlarının tayin edilme-sinde Maliye Bakanlığınca her altı ayda bir tespit edilecek kurlar nazara alınacaktır

11.07.2013 tarihli ve 28704 sayılı Resmi Gaze-tede yayımlanan "Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebli-ğin" 3' üncü maddesinde kaldıraçlı işlem; yatırılan teminat tutarı karşılığında, döviz ve kıymetli ma-denler ile Kurulca belirlenecek diğer varlıkların kaldıraçlı olarak elektronik ortamda oluşturulmuş bir platformda alım satımı işlemleri olarak tanımlanmış olup, Tebliğin 28' inci maddesinde kaldıraçlı alım satım işlemlerine konu edilebilecek varlıkla-rın fiziki alım satımının kaldıraçlı işlem kapsamına girmediği açıkça ifade edilmiştir.

Yukarıdaki açıklamalara göre BSMV mükellefleri tarafından Türkiye’de kurulu borsalarda yapılacak kaldıraçlı alım satım işlemleri, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri mahiyetinde olmadığından, 6802 sayılı Kanunun 29’uncu maddesinin (p) bendi kapsamında değerlendirilmeleri mümkün bulunmadığı dolayısıyla, Türkiye’de kurulu borsalarda yapılan foreks işlemleri dolayısıyla lehe alınan paraların tamamının %5 oranında BSMV’ye tabi tutulacağı anlaşılmaktadır.

Yukarıda yapılan açıklamalar özetlendiğinde, mükellef kurumun hem müşterileri ile gerçekleştirdiği kaldıraçlı alım satım (foreks) işlemi sonucunda lehe aldığı nihai paralar hem de riskten korunma amaçlı olarak üçüncü kişiler nezdinde gerçekleştirdiği foreks işlemleri sonucunda lehe kalan nihai paralar, ortaya çıkan zararlardan mahsup edilmeksizin BSMV’ye tabidir. Bu durumun istisnası foreks şirketlerinin müşterilerden aldığı emirleri eş zamanlı olarak anlaşmalı olduğu Likitide sağlayıcı kurumlara ileterek karşıt emirlerle eşleştirme yapmasıdır.

Vergi idaresinin forex işlemlerinin vergilendirilmesi hakkındaki görüşleri yukarıda yer almakla birlikte şahsi kanaatimce bu işlemlerin fiziksel alım satım işlemlerinden farklı olmadığı, fiziki teslimlerin olmaması işlemin mahiyetini değiştirmeyeceği, yani normal kambiyo işlemleri kapsamında olduğu dolayısıyla BSMV’ye tabi olmaması gerektiğidir. Bu işlemlerin BSMV’ye tabi tutulması noktasında ısrar edilmesi durumunda en azından kar ve zararın aylık dönemler itibarıyla mahsubu sonrası lehe kalan paranın BSMV’ye tabi tutulması vergide adalet ilkesine ve işlemin mahiyetine daha uygun düşecektir. Ancak yasal mevzuatın yetersiz olduğu algısı ile forex işlemlerinin BSMV’ye tabi olmadığı gerekçesiyle beyannamelerin verilmemesi ya da verilen beyannamelerin aylık kar/zarar mahsubu lehe kalan tutarlar üzerinden verilmesi yukarıda yer alan mevzuat hükümlerine aykırılık teşkil edecektir.

Bu nedenle ihtirazi kayıtla idarenin görüşü ile uyumlu beyannamelerin verilerek konunun yargıya taşınması kurumları riskten kurtaracaktır.

3- STOPAJ YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRME

193 sayılı Gelir Vergisi Kanununun geçici 67’inci maddesinde menkul kıymetler ve diğer sermaye piyasası araçlarının elden çıkarılması ve elde tutulması sürecinde elde edilen gelirler ile mevduat faizleri, repo gelirleri ve özel finans kurumlarından elde edilen gelirlerin vergilendirilmesine yönelik düzenlemeler yer almakta olup, döviz alım satımından doğan kazançlar bu maddede kapsamında tevkif yoluyla vergilendirilen gelirler arasında bulunmamaktadır. Buna göre, işlem hacimleri baz alınarak ödenen prim tutarları dahil olmak üzere müşterilere kaldıraçlı döviz alım satım işlemleri nedeniyle yapılan ödemeler geçici 67’nci maddesi kapsamında tevkifat kapsamında değildir.

SONUÇ

Forex işlemleri, ülkenin para birimi ile başka bir ülkenin para birimi arasındaki değişim oranından faydalanılarak, döviz ve emtia ticaretinin yapıldığı uluslararası piyasaların tamamını ifade etmekte olup, forex piyasası yatırımcılarına kaldıraçlı işlem yapma imkânı sunan bir piyasadır. Bu piyasada işlemler aracı kurumlar vasıtasıyla yerine getirilmekte olup, aracı kurumların bu kapsamda elde ettiği kazançlar Kurumlar Vergisine ve kar zarar mahsubu yapılmadan işlem bazında lehine aldığı paralar da BSMV’ye tabi bulunmaktadır. BSMV matrahlarının hesaplamasında lehe olan her unsur ayrı olarak değerlendirilmelidir. Dolayısıyla yasal mevzuatın yetersiz olduğu algısı ve forex işlemlerinin BSMV’ye tabi olmadığı gerekçesiyle beyannamelerin verilmemesi ya da verilen beyannamelerin aylık kar/zarar mahsubu lehe kalan tutarlar üzerinden verilmesi yukarıda yer alan mevzuat hükümlerine aykırılık teşkil edecektir.

KAYNAKÇA

- Kaldıraçlı işlemlere ilişkin ayrıntılı düzenlemeler Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayımlanan Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (Seri:V, No:125)
- 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu
- 89 seri No.lu Gider Vergileri Genel Tebliği
- İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı'nın 17/03/2014 tarih 39044742-BSMV-580 sayılı özelgesi